

TEMA 4 : PENOLOGIAA.- LA JUSTIFICACIÓ DEL CÀSTIG

a.-Model retribucionista : pena justa i proporcionada.

Per a la doctrina retribucionista el fi del Dret Penal és expressar censura i condemna pel fet realitzat, ja que la persona que l'ha realitzat, ha vulnerat l'ordre establert, d'aquesta manera el càstig és una resposta merescuda enfront al realització del delictes.

El càstig, és la retribució (la resposta) justa al fet comès.

La funció del Dret penal, és , que per mitjà del càstig, restablir la justícia vulnerada pel delictes.

La justificació del Dret Penal està bàsicament orientada al passat (se't castiga pel que has fet).

Es senyalen com a principis bàsics del retribucionisme:

- a) Principi de responsabilitat (o culpabilitat), segons el qual, el destinatari de la pena ha de ser considerat responsable del mal que la pena li atribueix.
- b) Principi de proporcionalitat, el mal implícit de la pena ha de ser proporcional al mal que la pena retribueix al grau de responsabilitat de l'agent.

□ Crítiques:

- atribució al retribucionisme d'un caràcter metafísic o irrealitzable, en el sentit de que la realització de la justícia, es una cosa que sobrepassa els límits d'un sistema normatiu.
- El retribucionisme implica una legitimació del Dret penal existent.
- Parlar de càstig just, en una societat determinada, exigeix que en aquesta societat es donen les condicions socials suficients , com per poder reprovar a una persona el comportament realitzat.
- La desconsideració cap a la rehabilitació del delinqüent, si una persona després de cometre el delictes, s'ha rehabilitat i ja no pot ser considerada perillosa, encara en aquest supòsit se l'ha de castigar pel fet realitzat.

b.-Model preventiu: el càstig com a medi per prevenir delictes

El model preventiu assigna al Dret Penal una funció de prevenir delictes futurs.

Diferència en relació al retribucionisme, aquest justifica el càstig en atenció al passat, per als models preventius el seu punt de mira es situa al futur.

Per entendre el model preventiu del dret penal, cal situar-se en el context de la doctrina utilitarista, per a una doctrina utilitarista el fi del dret penal és augmentar la felicitat dels ciutadans, en aquest sentit, prevenint delictes, s'augmenta la utilitat (felicitat) dels ciutadans.

Formes de prevenció del delicte:

a) Prevenció general negativa (intimidació)

El dret penal serveix per a prevenir delictes, perquè es contempla per la col·lectivitat com una amenaça (un mal), que es farà efectiu si comet el delicte.

Prevenció general perquè es dirigeix a tota la col·lectivitat, no a un delinqüent i negativa perquè el mitjà que utilitza és de caràcter negatiu, en el sentit que no es tracta de reeducar o rehabilitar al presumpte delinqüent, ni de convèncer a la col·lectivitat de la legitimitat de la prohibició, sinó merament reprimir els instints criminals amb el mecanisme de la coacció i l'amenaça.

Crítiques:

- Conduïx a un estat de terror.
- Té un concepte massa ingenu de la dinàmica que regeix el comportament humà.
- No respecta la dignitat de la persona, ja que el càstig es justifica com a mitjà per evitar que altres persones delinqueixin.

b) Prevenció general positiva (reafirmació del dret)

Aquesta teoria considera que la funció del dret penal és la d'enfortir la lleialtat normativa dels ciutadans.

El càstig serveix per a ratificar (reafirmar) les normes front als delinqüents i front a la col·lectivitat.

És general perquè es dirigeix a la col·lectivitat i positiva, perquè estima que el dret penal contribueix a la prevenció de delictes no només amb la intimidació dels ciutadans, sinó a través de la reafirmació de la norma i l'enfortiment de la lleialtat al dret.

Es critica que es sap molt poc en com la pena enforteix l'autodisciplina, essent per tant un fonament bastant insegur.

c) Prevenció especial negativa (incapacitació)

Del que es tracta, es que un delinqüent, ja identificat torni a delinquir en el futur.

Es tracta de prevenció negativa, ja que no es tracta de rehabilitar o reeducar al delinqüent, sinó simplement d'evitar que delinqui en el futur.

Aquest model també s'anomena, model incapacitador, doncs proposa com a fi, incapacitar al delinqüent a cometre nous delictes en el futur.

Aquest model, és molt influent actualment en l'àmbit anglosaxó, on es distingeix entre incapacitació general i incapacitació selectiva.

La incapacitació general justifica el càstig per a incapacitar a qualsevol tipus de delinqüent, mentre que la incapacitació selectiva va dirigida a un determinat tipus de delinqüents (multireincidentes).

Un exemple de la incapacitació està en les denominades lleis que castiguen al tercer delicte amb una pena molt superior a la del delicte en si mateix (tercer delicte violent, pena de cadena perpetua).

d) Prevenció especial positiva (rehabilitació)

Es tracta d'evitar que el delinqüent torni a cometre delictes en el futur, però no incapacitant-lo, sinó d'una manera més positiva, a través de la seva reforma, rehabilitació o reeducació. Es a dir reintegrant-lo a la societat en condicions de no tornar a delinquir.

La qüestió és com aconseguir a través del càstig, la rehabilitació o reeducació d'una persona.

c.-Models mixtes de justificació del càstig

Davant els problemes que representen les diverses justificacions del càstig, han sorgit intents d'agafar els aspectes positius de les diferents teories, portant al que podríem denominar models mixtes de justificació del càstig.

La doctrina espanyola entén com a finalitat de la pena la prevenció general i especial limitada, limitada pel principi de culpabilitat, tal com ho fonamenta el retribucionisme.

Models punitius en acció

a. Diverses estratègies per afrontar el delicte:

1. Per a la teoria de la prevenció general negativa (intimidació), el delinqüent és un ciutadà comú que sospesa costos i beneficis de l'activitat delictiva, i que es decidirà a cometre el delicte si el saldo és positiu.

S'ha atribuït a aquesta teoria la concepció del ciutadà com " homo economicus" que guia el seu comportament en atenció a un càlcul d'utilitat.

2. Per a la teoria de la prevenció especial positiva (rehabilitació), el delinqüent és una persona que amb la seva activitat delictiva mostra determinats déficits (psicològics, culturals, motivacionals ...) que són els que l'han portat a infringir la llei.

Aquesta concepció del càstig, busca rehabilitar o reeducar al delinqüent , el que pressuposa que es tracta d'una persona amb determinades carències sobre les que s'ha d'actuar per reinserir-lo a la societat.

3. Per a la teoria de la prevenció especial negativa (incapacitació), el delinqüent és algú perillós a qui s'ha d'apartar de la societat o impedir-li de fet que torni a cometre un determinat delicte.

Depenent de la modalitat de prevenció especial negativa, la seva concepció del delinqüent es diferent, així per el model de la incapacitació general, la seva visió és molt similar a la de la prevenció general, el delinqüent pot ser qualsevol ciutadà si té l'oportunitat per ser-ho i per tant es tracta a través de l'eliminació d'oportunitats, impedir-li la comissió de nous delictes.

Per el model de la incapacitació selectiva, la concepció sobre el delinqüent és més reduïda, ja que al caure el càstig en els considerats més perillosos o en els delinqüents habituals, no es contempla a qualsevol ciutadà com a potencial delinqüent.

4. Per a la concepció retribuicionista del càstig (teoria del mereixement), el delinqüent és un ciutadà comú que mereix ser castigat per haver vulnerat la llei penal.

Cada teoria dissenya una estratègia pròpia per a fer front a la delinqüència:

1. Prevenció general negativa, aquesta teoria entén la llei penal com un desincentiu per evitar la conducta no desitjada, per tant la seva estratègia es basa a actuar sobre variables que incideixin en la magnitud del desincentiu.

Aquestes variables són severitat / certesa / celeritat de la sanció penal.

A major severitat, certesa i celeritat de la sanció penal, major intensitat de l'amenaça penal i per tant major efecte preventiu general negatiu.

2. Prevenció especial positiva, el càstig entén la sanció penal com un mecanisme per a corregir el dèficit mostrat per el delinqüent al delinquir, tractant de rehabilitar-lo.

Aquesta estratègia exigeix: identificar el dèficit mostrat per el delinqüent i actuar sobre aquest per tal que el delinqüent pugui superar-ho.

3. Prevenció especial negativa, aquesta teoria entén el càstig com un mecanisme per a impedir físicament al delinqüent tenir l'oportunitat de tornar a delinquir, la seva estratègia és així: Identificació, disseny d'una sanció impeditiva per el delinqüent, per al ciutadà normal (incapacitació general) i per l'habitual / perillós (incapacitació selectiva).

4. La retribució (Teoria del Mereixement / Prevenció General Positiva), els autors partidaris d'aquesta teoria del mereixement no neguen el treball del dret penal com a mecanisme de prevenció de delictes.

El reprovament que conté la sanció, ha de sostenir-se sobre el consens social de les respectives prohibicions.

Només si hi ha consens el càstig és vist pels ciutadans com un indicador de l'injust i desencertat del comportament realitzat.

b.-Motius que porten al ciutadà a obeir la llei:

- ❖ Raons instrumentals, el ciutadà no obeeix la llei per convenciment intern, sinó simplement perquè la llei funciona com un condicionant extern de la seva actuació, aquestes raons instrumentals poden adoptar la forma:
 - Incentius: es tracta d'ofrir beneficis a qui obeeixi la llei (rebaixa de la pena pel bon comportament).
 - Desincentius: és el més comú, de forma que es perjudica l'incompliment.

- ❖ Raons normatives per obeir la llei, convenciment de la validesa moral de la prohibició, prové del propi convenciment intern del ciutadà.
Aquest convenciment pot venir de:
 - El ciutadà accepta i comparteix la norma reflexada en la prohibició.
 - El ciutadà encara que no comparteixi la norma, accepta la legitimitat de la llei.

- ❖ Impediments, són obstacles a evitar l'incompliment de la norma, aquests impediments poden dirigir-se o situar-se:
 - En el possible autor (el delinqüent té una mobilitat restringida que li impedeix desobeir la llei)
 - Sobre el possible objecte del delictes (dificultat la seva apropiació).

c. Evidència empírica sobre l'impacte del càstig en la prevenció del delictes.

a) Sobre la Prevenció General Negativa.

L'estratègia severitat, certesa i celeritat de la sanció té que enfrontar-se a problemes.

- La teoria de la prevenció general és subjectiva, no depèn tant de la severitat, certesa i celeritat sinó de la percepció dels presumptes delinqüents, l'important no són els riscos reals sinó els percebuts. (coneixen els ciutadans realment la llei penal, coneixen realment els ciutadans la severitat del càstig, és el delictes un càlcul racional de la seva utilitat)
- Les diferències entre les variables severitat i certesa no produeixen necessàriament efectes preventius.

- Ha de diferenciar-se entre prevenció inicial i prevenció marginal (aquesta és més difícil de calcular que la inicial, doncs es tracta de saber la incidència que té l'extra de pena que suposa la reforma legal).

La investigació criminològica posa seriosos dubtes a l'estratègia polític-criminal preventiva general, però tot i això és molt popular dins els penalistes i legisladors.

b) Prevenció especial positiva.

- Un problema és el reduït abastament que té, així només una minoria de delictes que es cometen reben una pena, per tant només una minoria de delinqüents poden ser objecte de rehabilitació.
- Una altra crítica, és que no és possible tractar de rehabilitar per mitjà del càstig.
- A partir dels anys 90 hi ha un revifament de la rehabilitació.

c) Prevenció Especial Negativa (incapacitació).

Ha agafat una gran preeminència en el debat penal dels països anglosaxons, especialment la incapacitació selectiva.

També ha d'afrontar considerables problemes:

- Com identificar els multireincidentes (predir la conducta futura dels homes no és fàcil).
- Efecte substitució de la delinqüència.
- El cicle de la delinqüència (la delinqüència presenta corbes en relació a l'edat de les persones, si se l'incapacita quan va de baixada no es produirà efecte preventiu).
- Cost social i estratègic de la incapacitació.

d) Sobre la retribució (Teoria del Mereixement / Prevenció general positiva).

Aquestes teories no desconeixen l'efecte preventiu del dret penal, al informar al ciutadà del dany social d'una conducta i donar-li raons normatives per no realitzar la conducta.

Aquest presumpte efecte educatiu es remet en cert casos a reafirmar certs valors compartits (l'obediència a les lleis sobre la conducció sota la influència de l'alcohol en un primer moment era deguda al temor de l'amenaça, prevenció general negativa, però posteriorment l'elevació a delictes d'aquesta conducta va servir perquè els ciutadans prenguessin consciència de la gravetat i riscos implícits a la conducta).

També es fa esment a l'efecte educatiu i moralitzador de les reformes penals que va establir el delictes de violència domèstica.

Hi han altres casos, avortament, consum de drogues en que no s'aprecia aquesta valoració moral.

- e) Sobre la reparació

La seva pretensió fonamental és orientar el sistema penal a la reparació del dany causat pel delictes, posant en primer terme a la víctima.

Alguns autors han subratllat que l'eficàcia del model reparador no es mesura només en termes de prevenció de delictes, sinó també en funció de variables com per exemple, la satisfacció de les víctimes del sistema penal

B.- EL SISTEMA DE PENE EN CODI PENAL ESPANYOL.

1.-El sistema punitiu espanyol. Característiques generals

a.- Sistema de sancions (penals i administratives)

S'entén per sanció:

- a) Privació d'un bé a una persona (dret).
- b) Imposada per una autoritat pública.
- c) Per atribuir-li la realització d'un comportament.
- d) En base a una norma que estableix que es privi de tal bé a qui realitzi aquell comportament.
- e) La norma ha estat dictada per a l'autoritat per a prevenir la realització de determinats tipus de comportaments.

El dret penal no és l'únic sector que té potestat sancionadora.

El dret civil també té un sistema sancionador propi que rep el nom de responsabilitat civil.

L'administració per al compliment dels seus fins exerceix una potestat sancionadora que es concentra en dos camps:

- La facultat disciplinària: fa referència a la possibilitat d'imposar sancions a les persones vinculades a l'administració, com passa amb els funcionaris públics, per a garantir el funcionament de la seva organització interna.
- Facultat governativa: es dirigeix a la generalitat dels administrats (ciutadans), com per exemple amb les sancions de trànsit.

Aquesta multiplicitat d'instàncies sancionadores provoca tres problemes principals:

1. Identificació de la sanció. La diversitat de sancions porta que a vegades sigui difícil saber de quin tipus de sanció es tracta.
El Codi Penal estableix, art. 34 no es reputaran penes les multes i demés correccions que, en ús de les atribucions governatives o disciplinàries s'imposi als seus subordinats o administrats, les privacions de drets i sancions reparadores que estableixin les lleis civils o administratives.
Des d'una perspectiva material, les sancions penals es diferencien de les administratives per la gravetat de la sanció penal, art. 25.3 CE l'Administració civil no podrà imposar sancions que, directa o subsidiàriament impliquin privació de llibertat.
2. Concurrencia de sancions, possibilitat que a un ciutadà se l'imposin diverses sancions per a la realització d'un comportament contrari a dret.
Aquest problema es tracta amb el principi "non bis in idem" segons el qual un ciutadà no pot rebre doble sanció per a la realització d'uns mateixos fets, sempre que ambdues normes sancionadores tinguin el mateix fonament.
3. El disseny d'estratègies repressives i de política criminal es pot veure dificultat si hi ha moltes instàncies sancionadores.

b. Dret Penal juvenil i dret penal d'adults

- A partir del Codi Penal de 1995, es va equiparar l'edat civil a la penal (18 anys).
- Pel que fa a la justícia juvenil, cal remetre's a la llei orgànica 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors.
Aquesta llei s'aplicarà per exigir responsabilitat a les persones majors de 14 anys i menors de 18 anys per la comissió de fets tipificats com a delictes greus, menys greus o lleus en el CP o les lleis penals especials.

Per tant als menors de 14 anys no tenen cap tipus de responsabilitat penal, sinó que se'ls hi aplicarà les normes sobre protecció de menors previstes en el Codi civil i les disposicions vigents.

La diferència entre un ordenament d'adults i un de menors es pot veure en l'exposició de motius:

La responsabilitat de menors presenta un caràcter primordial d'intervenció educativa.

Naturalment formalment penal però materialment sancionadora - educativa del procediment i de les mesures aplicables als infractors menors d'edat.

La diferència també es veu en el catàleg de sancions, en les que es contempen diverses no previstes en el dret penal d'adults (la reparació i conciliació amb la víctima , la amonestació, la realització de tasques soci – educatives o la convivència amb una altra persona, família o grup educatiu).

c. Penes i mesures de seguretat

La diferència s'ha de buscar en el problema que suposen els inimputables.

Per inimputable s'entén aquella persona que presenta (transitòria o permanentment) uns dèficits en les seves facultats psíquiques que l'incapaciten per a comprendre el missatge normatiu i comportar-se d'acord a ell. Són persones a les que no té sentit imposar-los una pena.

Si la pena pressuposa culpabilitat no té sentit imposar-la a un inimputable, però el dret penal reconeix que poden suposar un perill per a la col·lectivitat i per això s'han dissenyat les mesures de seguretat, que s'imposen a aquelles persones que no poden ser declarades responsables penalment pel fet comès, ja que són inimputables.

Es tracta de les persones exemptes de penes per la concurrència dels eximents 1, 2 i 3 de l'article 20 del CP, també es poden imposar mesures de seguretat a les persones declarades semi-imputables (aplicació incompleta de la inimputabilitat).

L'article 6 del CP, estableix:

- Es fonamenten en la perillositat criminal del subjecte al que se li imposin, exterioritzat en un fet previst com a delictes. (El pronòstic de perillositat criminal exigeix com a condició prèvia que la persona hagi comès un delictes, no són possibles mesures de seguretat pre-delictuals).

No poden ser ni de més gravetat ni de major duració que les penes estrictament aplicables al fet comès, ni excedir del límit necessari per a prevenir la perillositat de l'autor. (amb això s'exclouen les mesures de seguretat indeterminades o internament en un centre psiquiàtric per a tota la vida).

El Codi distingeix entre mesures privatives de llibertat i no privatives de llibertat.

El cessament de la mesura de seguretat haurà d'acordar-se quan desapareix la perillositat criminal del subjecte.

d. Altres conseqüències del delictes.

- a) La responsabilitat civil derivada dels delictes greus , menys greus i lleus.

La realització d'un fet no comporta només responsabilitat penal, sinó també responsabilitat civil pels danys ocasionats.

Aquesta responsabilitat civil comprèn : la restitució, la reparació del dany i la indemnització dels perjudicis materials i morals.

El diferent fonament de la responsabilitat civil i penal, fa es pugui declarar a una persona responsable civil dels actes d'un tercer.

- b) Les costes processals o despeses del procés s'imposen a tot responsable d'un delictes greus , menys greus i lleus

- c) Les conseqüències accessòries del delictes, art. 127 i següents del CP.

Es contemplen ara regulada de forma molt ampliada fins a l'article 127 octies del CP les formes i condicions del comís :

- El comís : pèrdua efectes que vinguin dels delictes greus , menys greus i lleus i dels béns, medis o instruments en que s'hagin preparat o executat, així com els guanys provinents del delictes greus , menys greus i lleus.

- Les sancions previstes per a les persones jurídiques, article 129 CP.

Clausura empresa, locals temporalment o definitiva, dissolució societat, suspensió activitats , prohibició de realització d'activitats ...

2.- El sistema punitiu espanyol . Característiques generals. (II)

a. Classes de penes

Es poden classificar en diversos criteris:

Segons el bé jurídic afectat:

- ❑ Penes privatives de llibertat segons l'article 35 del CP
 - Presó permanent revisable
 - Presó
 - Localització permanent
 - Responsabilitat subsidiària per impagament de multa.

- ❑ Penes privatives d'altres drets article 39 del CP (suposen una privació de drets polítics, civils o professionals).
 - La inhabilitació absoluta
 - Inhabilitació especial per a treball o càrrec públic, professió, ofici, indústria o comerç, o dels drets de la pàtria potestat, tutela, guarda o curatela, dret de sufragi passiu o qualsevol altre dret.
 - Suspensió de treball o càrrec públic.
 - Privació del dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors.
 - Privació del dret a la tinença i a portar armes.
 - La privació del dret a residir en determinats llocs o acudir a ells.
 - Prohibició d'aproximar-se a la víctima o als familiars o altres persones que determini el jutge.
 - Prohibició de comunicar-se amb la víctima o amb els familiars o altres persones que determini el jutge.
 - Els treballs en benefici de la comunitat.
 - La privació de la pàtria potestat

Aquestes penes es poden imposar com a principals o accessòries.

- ❑ Pena de Multa art. 50 CP
 - Sistema dels dies multa o de la multa proporcional.

Segons la manera d'imposició

- Penes principals i penes accessòries.
 - Penes principals: són aquelles que poden imposar-se per si soles, no depenen de cap altre.
 - Penes accessòries art. 54 del CP : depenen de la imposició de la pena principal, no es contemplen en la regulació dels diferents delictes a la part especial, sinó en la part general del CP.

- Penes úniques, cumulatives i alternatives. (fa referència a la pena principal).
 - Pena única: supòsit que la llei penal només contempli una pena per el delicte en qüestió.
 - Pena cumulativa: la llei penal preveu més d'una pena per el delicte en qüestió i a més totes són d'imposició obligatòria.
 - Pena alternativa: la llei preveu més d'una pena per el delicte en qüestió, però no totes elles són d'obligada imposició.

- Penes originàries i substitutives.
 - Pena originària: són les previstes en el CP per al delicte en qüestió, poden tenir a més forma de pena única, cumulativa o alternativa.
 - Pena substitutives: són les finalment imposades pel jutge en els supòsits legalment establerts.

C.- LA DETERMINACIÓ DE LA PENA

La imposició de les penes

Fases de la imposició de penes (tres fases):

- El punt de partida: es tracta de la pena legal abstracte fixada pel legislador en la part especial del CP.

- Segona fase: té també un caràcter legalista, es tracta de concretar el marc abstracte de la pena prevista en la part especial en funció d'una sèrie de circumstàncies definides i regulades en la llei. (circumstàncies atenuants, agreujants, supòsits de concurrència de delictes ...)
- Tercera fase: fa referència a la individualització judicial, el jutge tenint en compte els límits establerts en les dues fases anteriors, establirà la pena definitiva sense marges.
Els jutge té l'obligació de motivar la pena finalment imposada.

Legalisme o discrecionalitat judicial en la determinació de la pena:

La determinació de la pena pot tenir un caràcter legalista, en aquest cas el poder fonamental s'atribueix a la llei o judicial, en aquest cas la instància fonamental en la imposició de la pena és el jutge.

La nostra tradició continental ha vingut molt marcada pel fenomen de la codificació i el subsegüent recel cap a l'estament judicial.

A l'altre costat hi ha la tradició anglosaxona, que tradicionalment ha donat un gran marge al jutge per a la determinació de la pena aplicable als delictes.

- El sistema vigent en el nostre Codi Penal, és hereu de la tradició continental, tal i com es pot apreciar en les dues primeres fases de la determinació de la pena, però no es pot considerar absolutament de determinació legal, ja que hi ha una sèrie de vies que donen entrada al poder judicial en la decisió sobre quina pena imposar.

Aquestes vies són:

- Sempre és necessari una fase de concreció judicial de la pena, en la que el jutge gaudeix de cert marge de maniobra.
- Supòsits en que el legislador no ha previst una pena única i contempla penes alternatives.
- Amplies facultats del jutge de substituir la pena imposada per penes de diferent naturalesa.
- En determinats supòsits el jutge disposa de major discrecionalitat (delictes lleus , delictes imprudents o figures delictives concretes com els delictes contra la seguretat del trànsit.

LES FORMES SUBSTITUTIVES DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

- Les crisis de les penes carceràries.

La pena privativa de llibertat des del seu naixement es troba en permanent crisi, no obstant això continua sent encara al mateix temps l'eix dels sistemes penològics contemporanis. No obstant això de la pena de presó no pot prescindir-se en relació amb determinats sectors de la criminalitat mitjana i greu. Els problemes que plantegen les penes privatives de llibertat afecten tant a les de llarga com a les de curta durada. Pel que fa a les de llarga durada és molt difícil trobar solucions adequades de recanvi, de manera que la política legislativa i criminal ha d'orientar-se en aquest camp a la seva millor configuració, particularment en l'àmbit de la seva concreta execució. Quant a les de curta llargada, per contra, s'han dissenyat en els últims temps determinats instruments adequats i complir igualment les seves funcions sense minvament de les exigències derivades de la teoria de la pena. A aquests instruments que reemplacen a les penes privatives de privació de llibertat de curta durada se'ls denomina en general "substitutius de les penes privatives de llibertat".

En el darrer canvi al Codi Penal s'ha incorporat la pena de presó permanent revisable com novetat, cosa que ha generat dures crítiques que la consideren una cadena perpètua encoberta avisant de futurs recursos d'inconstitucionalitat però és un model extens en el dret comparat europeu que el Tribunal Europeu de Drets humans ha considerat ajustat a dret.

- El problema de les penes privatives de llibertat de llarga durada.

Les penes privatives de llibertat de llarga durada originen una problemàtica pròpia que es focalitza entorn dels efectes perniciosos que produeix la seva execució en la personalitat del penat.

La qüestió de les penes privatives de llibertat de llarga durada ha d'enjudiciar-se des del punt de vista del principi d'humanitat i no del de proporcionalitat, per la qual cosa les penes massa elevades són rebutjables per ser contràries al principi d'humanitat però el dret comparat europeu que el Tribunal Europeu de Drets humans ha considerat ajustat a dret.

- El problema de les penes privatives de llibertat de curta durada i els mitjans per substituir-les

S'entén per penes privatives de llibertat de curta durada les inferiors a sis mesos de compliment continuat. Les penes privatives de llibertat de curta durada no serveixen per aconseguir les finalitats de la resocialització, doncs a causa de la seva curta durada no deixen prou marge temporal per poder desenvolupar una intervenció adequada sobre la persona del condemnat; exposant a més a aquest a la contaminació carcerària, i d'altra banda, col·lapsen i sobrecarreguen l'aparell estatal d'execució de les penes.

El codi penal espanyol havia suprimit les penes privatives de llibertat de durada inferior a sis mesos però van ser tornades a imposar a partir dels tres mesos. S'ha introduït la pena de localització permanent, que

es mostra com una pena adequada i eficaç enfront de determinats sectors de la delinqüència lleu i menys greu o mitjana. Amb ella s'eviten els efectes desocialitzadors de la pena privativa de llibertat de curta durada, en permetre al condemnat mantenir durant el compliment de la mateixa tant les seves relacions laborals com a familiars.

Una altra fórmula a la qual ha recorregut el legislador espanyol ha estat a l'increment considerable de l'ús de la pena de multa, concretament mitjançant la tècnica de la multa alternativa, és a dir, oferint al Jutge o Tribunal la possibilitat d'optar per la imposició d'una pena privativa de llibertat o una multa.

El legislador ha introduït en el codi una regulació de tres institucions que s'orienten a evitar, en la mesura del possible i quan les circumstàncies ho permetin, l'execució continuada i completa de determinades penes privatives de llibertat lliants o frontereres quant a la seva durada amb les convencionalment denominades penes privatives de llibertat de curta durada:

- "De la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat".

L'essència d'aquesta institució radica que el Jutge o Tribunal pronuncien en la sentència el veredict de culpabilitat de l'autor en imposen i fixen en ella la pena privativa de llibertat corresponent, l'execució de la qual, no es porta a efecte des del principi, doncs queda suspesa, encara que sotmesa al compliment del fet que no es realitzin determinades condicions.

- "La substitució de les penes privatives de llibertat".

En aquests casos, també es produeix el pronunciament judicial sobre la culpabilitat del subjecte i s'imposa i fixa la pena privativa de llibertat que correspongui. En els casos de substitució sí hi ha execució d'una pena, però aquesta, l'executada, és una pena diferent a la imposada i fixada pel Jutge o Tribunal en la sentència.

- "La llibertat condicional". La institució de la llibertat condicional s'orienta també a la prevenció especial. La seva aplicació pressuposa que la pena que es va imposar i va fixar en la sentència va començar a executar-se i continua en execució en el moment en què procedeix i es determini l'aplicació de llibertat condicional.

LA SUSPENSIÓ DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

En aquest model el Jutge o Tribunal pronuncien el veredict de culpabilitat i imposen i fixen la pena en la sentència; a continuació poden suspendre l'execució de la pena imposada per sotmetre al delinqüent a prova durant un temps determinat, de manera que si aquest no delinqueix durant aquest termini la pena quedaria remesa definitivament.

- Elements de la regulació.

A) Supòsits de suspensió.

Els Jutges o Tribunals , mitjançant resolució motivada, podran deixar en suspens l'execució de les penes privatives de llibertat no superiors a dos anys mitjançant resolució motivada. Únicament poden suspendre's les penes privatives de llibertat, és a dir, la presó, la localització permanent, i la responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa.

Les penes privatives de llibertat que poden ser suspeses seran les no superiors a dos anys, però amb dues excepcions: en el cas de malalts amb patiments incurables pot suspendre's tota pena privativa de llibertat sigui el que sigui la seva durada. I en el cas de subjectes que hagin comès el delictes a causa de la seva dependència de les substàncies assenyalades en el número 2 de l'article 20 del codi penal, podran suspendre's penes privatives de llibertat de fins a cinc anys de durada (art. 80.5 del CP).

B) Requisits, criteris i procediment de la suspensió.

Per a la concessió de la suspensió de l'execució de la pena el codi estableix diversos requisits de necessària concurrència, defineix algun criteri orientatiu de la decisió i descriu algunes regles de procediment.

a. Requisits o condicions que han de concórrer en el penat

- La primera condició és la de "que el condemnat hagi delinquit per primera vegada". Aquest requisit no concórrerà en els qui hagin comès un delictes dolós greu o menys greu i no estiguin o puguin estar rehabilitats.
- La segona condició és que "la pena imposada, o la suma de les imposades en una mateixa sentència, no sigui superior als dos anys de privació de llibertat".
- El tercer requisit és "que s'hagin satisfet les responsabilitats civils que s'haguessin originat i s'hagi fet efectiu el decomís acordat en sentència d'acord a l'article 127..

Per als supòsits de suspensió de l'execució de la pena s'estableixen algunes condicions especials.

- En el cas de penats aïllats d'una malaltia greu amb patiments incurables, no es requereix cap de les condicions examinades, però s'estableix com a requisit específic el que en el moment de la comissió del delictes no tingui ja una altra pena suspesa pel mateix motiu. La comissió d'un nou delictes revela que malgrat l'existència de la malaltia el subjecte posseeix encara potencial criminal i que és perillós.
- En el cas de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència de determinades substàncies s'estableixen altres requisits específics d'acord amb el fonament de l'excepció i amb la condició d'aquestes persones.
- Encara quan no concórrin les condicions 1ª i 2ª el Jutge o Tribunal podrà acordar la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat no superiors a cinc anys dels penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència d'aquestes substàncies, sempre que es donin les següents circumstàncies:

1º que se acrediti suficientment, que el condemnat es troba deshabituat o continuïtat del tractament per a tal fi en el moment de decidir sobre la suspensió. Es pot concedir una pròrroga del termini per temps no superior a dos anys.

2º En el cas que el condemnat sigui reincident, el jutge o tribunal valorarà, per resolució motivada, l'oportunitat de concedir o no el benefici de la suspensió de l'execució de la pena, ateses les circumstàncies del fet i de l'autor.

b. La decisió sobre la suspensió de l'execució que pot prendre's pel jutge tribunal s'ha d'adoptar atenent fonamentalment que la execució de la pena no sigui necessària per evitar la comissió futura pel penat de nou delictes.

c. La concurrència de tots els requisits per atorgar la suspensió de l'execució de la pena no determina per si mateixa la seva concessió, sinó que això ha de ser objecte d'un pronunciament exprés del jutge o tribunal "sentenciador".

Si el reu compleix amb les condicions que se li imposin en la suspensió, el jutge o tribunal decretarà la remissió definitiva de la pena que es produeixi a conseqüència d'això .

C) Terminis i condicions de la suspensió.

La situació de suspensió de l'execució de la pena privativa de llibertat està sotmesa a determinats terminis, fixats pel jutge o tribunal dins del marge establert per la llei, i la seva vigència o conservació pel penat beneficiat estan subjectes a determinades condicions.

a) El termini de suspensió serà de dos a cinc anys per a les penes privatives de llibertat no superiors a dos anys, i de tres mesos a un any per a les penes lleus i es fixarà pels jutges o tribunals, prèvia audiència de les parts, ateses les circumstàncies personals del delinqüent, les característiques del fet i la durada de la pena.

Aquests terminis no regeixen per a la suspensió de l'execució de la pena en els supòsits de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència de les substàncies assenyalades en l'article 21, en aquest cas la suspensió de l'execució de la pena quedarà sempre condicionada al fet que el reu no delinqueixi en el període que s'assenyali, que serà de tres a cinc anys.

b) La suspensió de l'execució de la pena quedarà sempre condicionada al fet que el reu no delinqueixi en el termini fixat pel jutge o tribunal.

- Condicions per a la vigència de la suspensió.

La condició de vigència de la suspensió més important, doncs el seu incompliment determina la seva revocació, és la de no delinquir durant el període de prova, és a dir, durant el termini de la suspensió fixat pel jutge tribunal.

Per als casos en què la pena l'execució de la qual se suspengui sigui de presó, s'estableix la possibilitat que el Jutge o Tribunal imposi al subjecte, com a condició de la vigència i manteniment de la suspensió, prohibicions de compliment de les regles de conducta i els deures enumerats en el mateix.

En el règim de suspensió de l'execució especial para penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix com a condició específica de la suspensió que: "en el cas que el condemnat es trobi sotmès a tractament de deshabitació, també es condicionarà la suspensió de l'execució de la pena al fet que no abandoni el tractament fins a la seva finalització. Els centres o serveis responsables del tractament estaran obligats a facilitar al Jutge o Tribunal sentenciador, en els terminis que s'assenyali, la informació precisa per comprovar el començament d'aquell, així com per conèixer periòdicament la seva evolució, les modificacions que hagi d'experimentar així com la seva finalització.

D) Trencament de les condicions de la suspensió i efectes.

Si el subjecte infringeix les condicions de vigència i manteniment de la suspensió, estableix el CP determinades conseqüències:

a. Si el subjecte delinquis durant el termini de suspensió fixat, el Jutge o Tribunal revocarà la suspensió de l'execució de la pena. Revocada la suspensió, s'ordenés l'execució de la pena, així com la inscripció en el Registre Central de Penats i Rebels. Quant als penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix que el jutge o tribunal revoca la suspensió de l'execució de la pena si el penat incomplís qualsevol de les condicions establertes.

b. Si el subjecte infringís durant el termini de suspensió les obligacions i els deures imposats, el jutge o tribunal podrà substituir la regla de conducta imposada per una altra diferent, prorrogar el termini de suspensió, sense que en cap cas pugui excedir de cinc anys, o revocar la suspensió de l'execució de la pena si l'incompliment fos reiterat.

E) Compliment de les condicions de la suspensió i efectes.

Quan el subjecte no ha delinquit i ha complert tots els deures i regles de conducta imposats es produeix la remissió total de la pena, que és una causa d'extinció de la responsabilitat penal. Per

al cas de penats que haguessin comès el fet delictiu a causa de la seva dependència a determinades substàncies s'estableix com a requisit l'acreditar la deshabituació o bé la continuïtat del tractament.

Per al cas que no s'hagi produït la deshabituació o no s'acrediti la continuïtat del tractament es disposa que el jutge o tribunal ordenarà el compliment de la pena, o bé una pròrroga del termini de suspensió per temps no superior a dos anys.

SUBSTITUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT.

La substitució d'execució de les penes privatives de llibertat per altres penes és una alternativa que estableix abans de forma més general el nostre codi penal enfront de la possibilitat de la suspensió. La substitució ara només s'aplica als estrangers, consisteix en l'aplicació d'altres sancions que s'estimin idònies per aconseguir la fi de prevenció especial sense menyscapse de la reafirmació de l'ordenament jurídic i de les exigències de la prevenció general.

En el seu títol III secció 2ª regula el codi penal la institució de la substitució de penes privatives de llibertat per altres de la mateixa o de diferent naturalesa. Concretament s'estableix la possibilitat de substituir la pena privativa de llibertat superior a un any imposada a un estranger que seran substituïdes per la seva expulsió del territori nacional. Els jutges i tribunals podran acordarà el compliment de la pena total en part d'un estranger amb una condemna a pena de presó superior a cinc anys. També al mateix article 89 del CP indica els requisits per poder substituir una pena a un estranger que sigui ciutadà de la Unió europea per la seva expulsió només en casos d'una amenaça greu per l'ordre públic o la seguretat pública. L'estranger expulsat no pot tornar a Espanya en un termini de 5 a 10 anys des de la seva expulsió

Actualment s'estableix un règim únic de suspensió, això res aporta a "la millora de l'eficàcia en la gestió de la justícia penal". Aquest canvi, que a simple vista sembla innocu en les seves conseqüències, no ho és tant. Sembla que així el jutge opta per una o altra i no ha d'estar resolent tràmits diferents, primer si se sol·licita la suspensió i, posteriorment, si aquesta es denega, la substitució, o viceversa. Sembla "més efectiu" per a l'administració de justícia, solucionar d'una única vegada decidint sobre una modalitat de suspensió. No entenem bé perquè l'èmfasi que posa el codi penal en què un jutge no pugui resoldre sobre dos o tres tràmits quan això afecta el dret a la llibertat (art. 17 CE); i per ser més eficient i reduir resolucions, es prescindeix d'una institució (substitució de la pena) que pot permetre a una persona quedar lliure al complir amb una pena substituïda. Això té conseqüències i greus per als ciutadans:

- En reduir la substitució a una condició a imposar en la suspensió s'afecta a la persona condemnada: d'una banda perquè en tot cas se li sotmet a un període de suspensió d'entre 2 i 5 anys (o de 3 a 6 mesos si és pena lleu) durant el qual estarà sotmès al control penal, a través del compliment d'una o diverses condicions. En l'anterior regulació no tenia perquè ser així quan el jutge entenia que per les condicions i situació del

penat no era necessari aquest termini de "submissió a optar per la substitució de la pena de presó per una de multa o per la de treballs en benefici de la comunitat".

- Es pot fer complir una pena (la suspesa) si es comet altre delictes, sent indiferent que sigui greu o que sigui lleu. En canvi, quan d'haver-se optat per la substitució, en comptes de per la suspensió, això no hauria passat. Però en la reforma, en quedar la substitució unificada amb la suspensió, el pagament de la pena de multa, si s'hagués substituït, és una condició de la suspensió i per tant, sempre s'estarà sota el règim d'aquella. Si havia comès un delictes, haurà de complir la pena del nou delictes i la suspesa.

- Queda ampliat el termini de cancel·lació dels antecedents penals a l'incloure la substitució en la suspensió. Clarament es dedueix que és una aportació més en la línia repressiva del sistema penal, permetent que es puguin complir penes de presó o continuar amb l'estigmatització penal més temps del degut, quan això és innecessari.

Es podria pensar que aquesta nova normativa té més efectes preventius pel control que exerceix al ciutadà que ha delinquit per quedar sotmès a determinades condicions, i amb això, a més seguretat ciutadana, però no és així. Primer, perquè el jutge pot valorar les circumstàncies concretes en cada cas i decidir la imposició de la substitució o de la suspensió, en funció de criteris preventius. En canvi, aprovada aquesta reforma, només podrà optar per la suspensió.

Tal com ja hem apuntat anteriorment el supòsit de substitució tradicional ha desaparegut en el codi penal passant a ser una modalitat de la suspensió. L'única regulació que preveu el codi penal sobre la substitució és sobre els estrangers.

En el codi penal es modifiquen les penes que poden donar lloc a la substitució de la presó per expulsió. L'anterior art. 89 CP establia la substitució per als reus estrangers sense residència legal a Espanya; ara actualment segons el codi penal es pot expulsar els estrangers tinguin o no residència legal a Espanya, fins i tot en certs casos als ciutadans de la Unió Europea.

D.- LA LLIBERTAT CONDICIONAL.

L'EXECUCIÓ PENITENCIÀRIA

a.- Principis bàsics de l'execució de les penes de presó

Principi de legalitat

L'activitat penitenciària es desenvoluparà amb les garanties i dins dels límits establerts per la llei, els reglaments i les sentències judicials.

Principi d'intervenció judicial

Es deriva del principi de legalitat i significa que l'Administració penitenciària en l'execució de les penes i mesures privatives de llibertat està subjecte al control jurisdiccional de jutges i tribunals.

Principi d'humanitat

Es troba recollit a l'article 10.1 de la CE que diu, la dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents i el lliure desenvolupament de la personalitat com a fonament de l'ordre polític i la pau social, aquest principi es concret en l'àmbit penitenciari amb la prohibició de penes o tractes inhumans o degradants que estableix l'article 15 de la CE.

Principi de resocialització

Queda recollit a l'article 25.2 de la CE, les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades a la reeducació i reinserció social i no podran consistir en treballs forçats.

b.- El sistema d'individualització científica

La LOGP estableix que les penes privatives de llibertat s'executaran segons el sistema d'individualització científica, separat en graus, l'últim dels quals serà el de la llibertat condicional.

El sistema d'individualització científica s'estructura a l'entorn de tres figures:

El règim penitenciari: entès com el conjunt de normes i mesures que persegueixen la consecució d'una convivència ordenada i pacífica que permeti aconseguir un ambient adequat per a l'èxit del tractament i la retenció i custòdia dels interns.

- Classificació penitenciària: conjunt d'actuacions de l'Administració penitenciària que conclouen en una resolució que col·loca a la persona penada en un determinat grau del sistema d'individualització científica, mitjançant el qual s'executen les penes privatives de llibertat.
- Tractament penitenciari: conjunt d'activitats directament dirigides a la consecució de la reeducació i la reinserció social, el tractament penitenciari persegueix que la persona adquireixi la intenció i la capacitat per viure respectant la llei penal.

La classificació en un o altre grau determina el règim de vida a aplicar durant el compliment de la condemna, així com el tipus d'activitats de tractament que poden seguir-se.

c.- Graus de classificació i règim de vida

Règim tancat

El règim tancat es correspon al primer grau de classificació i es caracteritza per una limitació de les activitats disponibles per els interns, així com un major control i vigilància dels mateixos.

Aquest règim s'aplica als penats considerats de perillositat extrema i als que no s'adapten als altres règims, així com els preventius que es trobin en alguna d'aquestes dues situacions.

Règim ordinari

Es correspon amb el segon grau, la capacitat de moviment i l'oferta d'activitats a realitzar dins del centre són considerablement majors en comparació al règim tancat i a més es permeten els permisos a l'exterior. A més dels classificats en segon grau, aquest règim s'aplica a les persones penades sense classificar i a les persones detingudes i preses.

Règim obert

S'aplica als classificats en el tercer grau i suposa una eliminació dels controls rígids en concordança amb l'atribució de confiança a la persona penada.

Es preveuen diverses modalitats:

- Règim obert restringit: permanència en la secció oberta de la presó i amb sortides a l'exterior individualitzades.
- Règim de semilibertat: de dilluns a dijous treball diürn a l'exterior, estada nocturna, permisos de cap de setmana i dies festius.
- Règim obert extrapenitenciari: Viure en una unitat depenent (pisos o residències), estada en un centre de deshabitació.
- Règim obert especial (llibertat): compliment en llibertat de la pena amb control electrònic o d'altre tipus i amb presència en el centre per a participar en els programes de tractament.

d.- Institucions de compliment de la pena de presó en llibertat

Es tracta de figures penitenciàries que donen contingut al primer incís e l'article 25.2 de la CE, especialment respecte a la reinserció, en tant que acosten la persona interna a la societat a la que algun dia haurà integrar-se.

Permisos de sortida

Els permisos ordinaris i de cap de setmana tenen com a primera finalitat la preparació de la persona interna per la vida en llibertat.

Les sortides programades també responen a la idea d'acostar la persona interna a la societat.

La finalitat dels permisos extraordinaris és primordialment humanitari.

a) Permisos ordinaris

- Es poden gaudir fins a 7 dies consecutius amb un màxim de 36 dies l'any si s'està classificat en 2n grau i 48 dies l'any si s'està en 3r grau.
- Concedits per la Junta de Tractament a proposta de l'Equip tècnic i amb l'autorització del Jutge de Vigilància Penitenciària.
- Cal informe preceptiu no vinculant de l'equip tècnic.
- Poden ser concedits a interns preventius, en aquest cas cal l'aprovació de l'autoritat judicial.
- Haver extingit $\frac{1}{4}$ de la condemna.
- No haver observat mala conducta.

b) Sortides de cap de setmana

- Només per a les persones classificades en 3r grau.
- De manera general van de les 4 de la tarda del divendres a les 8 del matí del dilluns, també es podran gaudir els dies festius segons el calendari oficial de la localitat.
- Correspon a la Junta de Tractament regular de manera individualitzada les sortides de cap de setmana.

- c) Sortides programades
- Tenen com a finalitat la realització d'activitats de tractament en l'exterior.
 - Consisteixen en sortides de grup acompanyats de personal del centre o d'altres institucions o voluntaris autoritzats.
 - La seva duració màxima és de dos dies.
 - Els requisits de concessió són els mateixos dels permisos ordinaris.
- d) Permisos extraordinaris
- La finalitat es de caràcter humanitari.
 - Es concedeixen per motius familiars, personals o anàlegs de caràcter greu i urgent, com la mort d'un familiar o el naixement d'un fill.
 - Es poden concedir fins a 7 dies consecutius, sense límit anual i amb independència de la situació processal de la persona interna i del grau de classificació.
 - En el cas d'interns de 1r grau la seva concessió ha d'estar autoritzada pel Jutge de Vigilància Penitenciària.
 - En el cas de persones preventives la concessió ha d'ésser aprovada per l'autoritat judicial.

La llibertat condicional

Es tracta d'una forma de compliment en l'exterior de la última part d'una pena privativa de llibertat.

La legislació penitenciària la caracteritza com el 4t grau.

Es pot considerar com un dels principals mecanismes previstos pel legislador per a donar compliment del mandat resocialitzador de l'article 25.2 de la CE.

Modalitats de llibertat condicional:

- a) Llibertat condicional ordinària

- Estar classificat en 3r grau.
- Haver complert les $\frac{3}{4}$ parts de la condemna.
- Haver observat bona conducta (absència de sancions disciplinàries greus o molt greus sense cancel·lació de l'expedient penitenciari).
- Pe últim el Jutge de vigilància penitenciària valorarà la personalitat del penat, els seus antecedents, les circumstàncies del delictes comés, la rellevància dels bens jurídics que podrien ser afectats en cas de reiteració del delictes, la seva conducta durant el compliment de la pena, les seves circumstàncies familiars, i els efectes que es poden esperar de la pròpia suspensió de l'execució i del compliment de les mesures imposades .

b) Llibertat condicional anticipada

- 1a modalitat: Una vegada complerta $\frac{2}{3}$ parts de la condemna, complir els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària i que la persona interna hagi participat de manera continuada en activitats laborals, culturals o ocupacionals.
- 2a Modalitat: el límit de $\frac{2}{3}$ parts es pot avançar 90 dies per any, fins arribar a la meitat de la condemna, si s'ha participat de manera efectiva en programes de reparació a la víctima o programes de tractament o desintoxicació.
- 3a modalitat: Una vegada complerta $\frac{1}{2}$ parts de la condemna que sigui la primera condemna i no superi els 3 anys, complir els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària i que la persona interna hagi participat de manera continuada en activitats laborals, culturals o ocupacionals.

A l'article 90 del CP enumera una sèrie de condicions per la qual el Jutge de Vigilància Penitenciària pot denegar la suspensió de la pena amb la llibertat condicional també al mateix article 90 del CP s'enumeren els casos pels qual el Jutge de Vigilància penitenciària pot revocar la suspensió de la pena i la consegüent llibertat condicional.

c) Llibertat condicional humanitària

- Persones que pateixin una malaltia greu amb patiments incurables o que hagin complert els 70 anys.
 - Excepte el compliment mínim de la condemna, s'exigeix els mateixos requisits de la llibertat condicional ordinària.
- d) Llibertat condicional especial en funció del delictes comès.

Règim més restringit de llibertat condicional per a les persones que compleixen condemna per delictes de terrorisme i delictes comesos dins d'organitzacions criminals.

- Només s'entendrà quan el penat mostri signes inequívocs d'haver abandonat els fins i els mitjans de l'activitat terrorista i hagi col·laborat activament amb les autoritats, be impedit la producció de nous delictes per part de l'organització o grup terrorista, be per atenuar els efectes del seu delictes....

Correspon al Jutge de Vigilància Penitenciària la concessió i la revocació de la llibertat condicional, en el cas de persones condemnades per delictes de terrorisme i delictes comesos dins d'organitzacions criminals l'òrgan competent el Jutjat Central de Vigilància Penitenciària.

El CP preveu la possibilitat que el Jutge de Vigilància Penitenciària imposi a l'alliberat l'observació de determinades regles de conducta durant el període de llibertat condicional.

Són causes de revocació de qualsevol de les modalitats de llibertat condicional, delinquir de nou o no observar les regles de conducta imposades.

D'acord amb el principi de legalitat, es considera que l'apreciació de la primera causa de revocació no procedeix davant la comissió d'un delictes lleu i que si ha delinquit de nou, als efectes de revocació, és quan ha recaigut sentència ferma, del contrari s'estaria vulnerant el dret a la presumpció d'innocència.

Si es procedeix la revocació la persona penada torna a la presó.

ELS DRETS DEL PENAT O PRES:

Els detinguts que hagin ingressat a la presó tenen, entre uns altres, els següents drets:

- Al fet que l'Administració Penitenciària veli per la seva vida, la seva integritat i la seva salut.
- Al fet que es preservi la seva intimitat i la seva dignitat.

- Dret a ser cridat pel seu propi nom i al fet que la seva situació sigui reservada enfront de tercers, així com a rebre el tractament penitenciari adequat.
- Exercir els seus drets civils, polítics, socials, econòmics i culturals, si no són incompatibles amb la causa que ha motivat la seva estada a la presó.
- Gaudir de les ajudes públiques que poguessin correspondre-li.
- A relacionar-se amb l'exterior en les condicions establertes.
- A participar en les activitats del Centre.
- A gaudir dels beneficis penitenciaris que si escau poguessin correspondre-li.
- A rebre informació personal i actualitzada de la seva situació processal i penitenciària.
- A formular peticions i queixes davant les autoritats competents.
- A realitzar un treball remunerat dins de les possibilitats de l'Administració.

Tipus de comunicacions

Orals, escrites, telefòniques i especials

a) Comunicació Oral amb el pres o penat

Els familiars directes han d'acreditar el parentiu bé amb el llibre de família o amb qualsevol altre document que acrediti la relació familiar (certificat de convivència de l'Ajuntament, etc.)

En cas que el que vulgui visitar a un pres o penat sigui una relació d'amistat, ha de ser el pres qui hagi d'emplenar una instància perquè la presó autoritzi la comunicació, per a això necessitarà saber el nom i cognoms complet i el Document d'Identitat DNI-NIE

Les persones preses tenen dret a dues comunicacions orals de 20 minuts cadascuna per setmana. És possible acumular el temps de les dues visites setmanals en una sola de 40 minuts.

Les persones que comuniquen no poden excedir de quatre de forma simultània per locutori.

b) Comunicacions escrites dels penats

Els penats o presos poden comunicar per escrit amb les persones, organitzacions, institucions, etc, que estimin per convenient, sense limitació alguna quant al nombre de cartes o telegrames que es poden rebre o manar, excepte en els supòsits en què tingui el pres o presa intervinguda la correspondència, en tal cas només podrà manar dues cartes per setmana. L'acord d'intervenció, degudament motivat i fundat en dret, ha de ser notificat a la persona presa perquè, si escau, pugui ser recorregut.

El penat pot substituir les comunicacions escrites per les telefòniques, quan la persona que interressi veure o comunicar es trobi molt allunyat de presó, o quan el penat hagi d'o vulgui comunicar un assumpte de rellevància o importància als familiars directes o al seu Advocat.

b) Les comunicacions "vis a vis" o especials:

Poden ser de 3 tipus:

1) Intimes: es concedeixen com a mínim una vegada al mes. Es realitzaran en locals preparats a aquest efecte i la seva durada no serà inferior a una hora ni superior a tres. Els familiars que realitzin aquestes comunicacions no podran portar bosses o paquets, ni tampoc portar nens menors. Les comunicacions íntimes s'efectuen amb familiars o amb parelles de dret o de fet. És important assenyalar que, a pesar que el vincle amb la parella no sigui de dret i que mai hagin viscut junts (pel que no poden aportar certificat de convivència) cal exigir aquest dret que té la persona presa. Poden ser introduïdes llençols o tovalloles pròpies, en cas contrari serà la presó qui les lliuri

2) Familiars: es concedeixen una vegada al mes com a mínim i la seva durada no serà inferior a una hora ni superior a tres. Aquesta comunicació es concedeix a familiars i afins, entenent per aquests aquells amics íntims.

3) De convivència: es concedeixen perquè la persona presa comuniqui amb el seu cònjuge o parella de fet i fills menors de 14 anys. La durada màxima serà de 6 hores. La presó, de vegades, denega aquesta comunicació si no existeixen fills o no estan presents, però cal recórrer aquestes decisions de l'Administració penitenciària. Es concedeixen una vegada al mes.

Aquestes comunicacions especials, les deu sol·licitar el pres mitjançant instància dirigida al Director de la Presó.

Modalitats de presó: comunicada, incomunicada i atenuada

Les modalitats de presó són les següents:

La presó comunicada: És la situació més habitual i en ella el pres té dret a ser visitat i a comunicar-se per correu, entre altres mitjans.

La presó incomunicada: Comporta la limitació de certs drets com el d'informar de la detenció i del lloc en el qual es troba custodiat, les visites, la comunicació telefònica, per escrit o per altres mitjans, la lliure designació d'advocat.. etc.

La seva finalitat és facilitar la investigació dels fets ja que amb l'aïllament s'impedeix que el pres pugui relacionar-se amb terceres persones que destrueixin proves o dificultin els esbrinaments que s'estan duent a terme.

La presó incomunicada només pot durar el temps estrictament necessari, i com a regla general, un màxim de 5 dies, encara que es preveuen per llei algunes excepcions.

La presó atenuada: S'estableix en aquells casos en els quals l'internament pot comportar un empitjorament de l'estat de salut del pres. Aquesta mesura equival a l'arrest domiciliari

Permisos de sortida per circumstàncies especials:

1. En cas de defunció o malaltia greu dels pares, cònjuge, fills, germans i altres persones íntimament vinculades amb els interns, enllumenament de l'esposa, així com per importants i comprovats motius, amb les mesures de seguretat adequades, es concediran permisos de sortida, tret que concorrin circumstàncies excepcionals.
2. Igualment es podran concedir permisos de sortida fins a de set dies com a preparació per a la vida en llibertat, previ informe de l'equip tècnic, fins a un total de trenta-sis o quaranta-vuit dies per any als condemnats de segon i tercer grau, respectivament, sempre que hagin extingit la quarta part de la condemna i no observin mala conducta.

LA PRESÓ PROVISIONAL

Estableix l'art. 503 Llei d'Enjudiciament Criminal que per decretar la presó provisional seran necessàries les circumstàncies següents:

1. Que consti en la causa l'existència d'un fet que present els caràcters de delictes.
2. Que aquest tingui assenyalada pena superior a la de presó menor, o bé, tot i que tingui assenyalada pena de presó menor o inferior, consideri el jutge necessària la presó provisional, atesos els antecedents de l'encausat, les circumstàncies del fet, l'alarma social que la seva comissió hagi produït o la freqüència amb la qual es cometin fets anàlegs.
3. Que apareguin en la causa motius bastants per creure responsable criminalment del delictes a la persona contra qui s'hagi de dictar l'ordre d'empresonament.
4. A més de l'anterior, també permet la LECrim acordar la mesura en qüestió, quan independentment de la pena amb que estigués castigat el delictes, l'inculpat no hagués comparegut, sense motiu legítim, a la primera crida de l'òrgan jurisdiccional o cada vegada que aquest ho consideri necessari.

A la vista de la regulació legal transcrita, la doctrina sol resumir la qüestió sobre la base de la coneguda exposició - pròpia del caràcter de mesura cautelar - que els pressuposats per adoptar la presó provisional són la concurrència de a) "fumus boni iuris i b) periculum in mora. Segons l'apartat tercer de l'art. 503 LECrim., entre els requisits per poder decretar la presó provisional, és necessari "que apareguin motius bastants per creure responsable criminalment del delictes a la persona contra qui s'hagi de dictar l'ordre d'empresonament".

És el que se sol denominar "aparença de bon dret". I consisteix en l'existència d'un "títol" que permeti un judici d'imputació sòlid, encara que lògicament sigui provisional, consistent en un "plus material" que condueixi al convenciment del Jutge que existeixen "motius bastants" per considerar responsable penalment a l'encausat.

Una altra dada que té gran importància, i que és essencial fins i tot per individualitzar la pena, és atendre a les circumstàncies personals de l'encausat . L'existència d'antecedents penals, resulta en aquest cas de

gran interès, pel judici que projecta, al no basar-se en meres especulacions sinó venir assentat en el propi "historial" de l'encausat. S'inclouen també en aquest apartat, altres circumstàncies com l'arrelament, nacionalitat, solvència, la professió o mitjans de vida de l'encausat, les seves relacions personals, contactes amb l'estranger etc. que ajuden a valorar aquest possible risc de fugida, de reiteració delictiva i d'obstrucció processal que han de tenir-se en compte a l'hora de resoldre sobre aquesta qüestió. En efecte, l'evitació que l'encausat torni a cometre fets delictius com els quals se li imputen, és una altra dada a valorar. Per això caldrà considerar la classe de delictes, amb la seva possibilitat de repetició per part de l'encausat i l'efecte – per la seva naturalesa i gravetat- que tindria la seva reiteració en l'àmbit territorial que es tracti. Pensi's que els crims passionals no solen reiterar-se però sí els delictes contra el patrimoni o la llibertat sexual, per exemple.

Competència per decretar la Presó Provisional:

La competència per decidir sobre aquesta qüestió depèn de la fase processal en què ens trobem. I així, si estem en instrucció, l'únic que podrà decretar la presó provisional és el Jutge d'instrucció titular del Partit en què haguessin ocorregut els fets causa de la imputació, qui formi les primeres diligències en virtut de comissió d'aquell o qui interinament exerceixi aquestes funcions jurisdiccionals.

En la fase de judici oral, pot acordar-la l'òrgan que conegui de la causa -Jutge o Tribunal corresponent- i si intervé recurs d'apel·lació o cassació, la decisió encara que pugui venir mediatitzada per l'òrgan "ad quem", la materialitzarà qui va conèixer de la primera o única instància.

Termini màxim de durada de la Presó Provisional:

Amb la Constitució a la mà, la presó provisional durarà el temps "estrictament necessari" (art.17.4 CE), que conforme a la seva naturalesa cautelar, instrumental i connectada a l'evolució del procés, es reafirma per essència en aquesta durada "imprescindible" per ajudar a l'obtenció de les finalitats del procés. "La presó provisional -diu l'art. 528 Llei d'Enjudiciament Criminal - durarà el que subsisteixin els motius que l'hagin ocasionat".

La durada concreta que en cada supòsit tingui la presó provisional acordada, no pot excedir dels terminis assenyalats en l'art. 504 Llei d'Enjudiciament Criminal (és a dir, si la pena prevista es inferior a 3 anys pot ser d'un any prorrogable 6 mesos més i si és superior a 3 anys la pena la durada és fins a dos anys; podent perllongar-se dos anys més) però la seva determinació precisa, ha de fer-se conforme a l'estàndard: "termini raonable".

El concepte de "termini raonable", que no té per què coincidir amb el de durada màxima de la presó provisional, *SSTC 206/1991 i 41/1996 entre unes altres, se centren a analitzar aquests tres paràmetres principals: perill de fugida, de reiteració delictiva i d'obstrucció al procés, per la via d'ocultar, manipular o destruir proves.

E.- LES MESURES DE SEGURETAT.

En el nostre ordenament penal regeix un sistema dualista en què coexisteixen com a conseqüències jurídiques del delictes penes i mesures de seguretat.

Les mesures de seguretat també gaudeixen de:

1.- Principi de legalitat impedit la previsió de retroactivitat (llevat que resulti favorable al reu) sinó també la possibilitat d'aplicar-les quan no concorrin els pressupòsits recollits prèviament en el Codi Penal. Per tant les mesures de seguretat també són assolides per les garanties jurisdiccionals.

2.- Pressupòsits materials:

a.- Comissió prèvia d'un delictes. Són del tipus posdelictiu es a dir s'ha d'haver comès un delictes.

b.- Perillositat criminal. L'adopció d'aquestes mesures es limita al fet i les circumstàncies del subjecte pugui deduir-se un pronòstic de comportament futur que reveli la probabilitat de la comissió de nous delictes.

c.- Límits materials. Les mesures privatives de llibertat només es podem imposar quan la pena imposada o la que es pot imposar sigui de privació de llibertat així tampoc la mesura de seguretat pot ser mes costosa que la aplicable al fet.

d.- Límits temporals. La durada de la mesura no pot tenir mes durada que el límit genèric de la pena aplicable en abstracte. Les d'internament no poden superar el temps que hagi durat la pena privativa de llibertat. Existeix un límit de 10 anys per les mesures de seguretat no privatives de llibertat.

e.- La necessitat de la mesura. S'ha de fer en consideració del pronòstic de perillositat criminal.

f.- El sistema de compliment. El primer sistema del article 99 el sistema vicarial en el cas de concurrència de penes i mesures de seguretat d'internament s'ha de complir primer la mesura i una vegada acabada la mesura la pena pot ser substituïda. En el segon cas el codi penal no preveu expressament el sistema de convivència de penes i sistemes de seguretat quant no siguin d'internament.

g.- Àmbit d'aplicació El Codi Penal preveu expressament els supòsits en què són aplicables mesures de seguretat es a dir els exempts de responsabilitat criminal i també casos d'eximent incompletes.

Les classes de mesures són (article 96 CP):

1.- Mesures privatives de llibertat :

- a.- L'internament en centre psiquiàtric
- b.- L'internament en centre de deshabitació.
- c.- L'internament en centre educatiu especial

2.- Mesures no privatives de llibertat:

- a.- La inhabilitació professional.
- b.- L'expulsió del territori nacional d'estrangers no residents legalment en Espanya.
- c.- L'obligació de raure en un lloc determinat.

- d.- La prohibició de residir en el lloc o territori que es designi.
- e.- La prohibició d'anar a determinats llocs o territoris, espectacles esportius o culturals, o de visitar establiments de begudes alcohòliques o de joc.
- f.- La custòdia familiar.
- g.- La privació del dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors.
- h.- La privació del dret a la tinença i port d'armes.
- i.- La prohibició d'aproximar-se a la víctima o aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.
- j.- La prohibició de comunicar-se amb la víctima o aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.
- k.- La submissió a tractament extern en centres mèdics o establiments de caràcter sociosanitari.
- l.- La submissió a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional d'educació sexual i altres similars.

Les mesures de seguretat es poden substituir en qualsevol moment de l'execució per un altra que es consideri més adequada podent tornar a aquesta en cas de evolució desfavorable.

El límit màxim de la mesura de seguretat ve determinat per la desaparició de la perillositat criminal del subjecte sense franquejar el temps màxim de la mesura.

Es pot suspendre la mesura amb la condició de no tornar a delinquir durant el termini.

El trencament d'una mesura de seguretat privativa de llibertat té com efecte el reingrés del subjecte en el centre de compliment.

El trencament d'una mesura de seguretat diferent en pot provocar la substitució.

La substitució de la mesura de seguretat imposada a estrangers per la d'expulsió del territori nacional es preceptiva excepte si el jutge o tribunal justifica la necessitat de compliment de la mesura a l'Estat Espanyol.